

RUUTANA–TARASTENJÄRVI–ASEMA-OSAYLEISKAAVA, KAAVA 26 TUMMAVERKKOPERHOS- JA SUDENKORENTOSELVITYS

Marko Vauhkonen & Jari Kaitila

4.2.2025, muutettu 3.11.2025

RUUTANA–TARASTENJÄRVI–ASEMA-OSAYLEISKAAVA, KAAVA 26 TUMMAVERKKOPERHOS- JA SUDENKORENTOSELVITYS

Asianumero KLA/644/53.01/2019

Sisällys

1 Johdanto	3
2 Aineisto ja menetelmät	3
2.1 Selvitysalueet	3
2.2 Lähtöaineisto	5
2.3 Maastotyöt	6
3 Tulokset	7
3.1 Tummaverkkoperhonen	7
3.2 Sudenkorennot	16
4 Johtopäätökset ja suositukset	20
5 Lähteet ja kirjallisuus	25

Kansi: Lummelampikorenon esiintymisaluetta Saappaanpohja-nimisen lahden pohjoisrannalla.

Pohjakartat ja ilmakuvat © Maanmittauslaitos.

Valokuvat © Jari Kaitila (kuvat 3–10), © Marko Vauhkonen (kansikuva sekä kuvat 12 ja 14).

1 JOHDANTO

Kangasalan kaupunki laatii osayleiskaavaa Ruutana–Tarastenjärvi–Asema-alueelle. Seudulta on aiempia esiintymistietoja tummaverkkoperhosesta, joka on Suomessa erittäin uhanalaiseksi (EN) luokiteltu (Hyvärinen ym. 2019) ja erityisesti suojeltavaksi säädetty laji. Tummaverkkoperhosen inventoinnit kaava-alueella ovat puutteellisia tai vanhentuneita, joten niitä oli tarpeen täydentää ja päivittää maankäytön suunnittelua varten.

Osayleiskaava-alueella on useita lampia ja järviä, jotka soveltuvat EU:n luontodirektiivin liitteessä IV(a) mainittujen sudenkorentolajien esiintymisalueiksi. Kohteilta ei ole kaupungin toimesta aiemmin inventoitu sudenkorentoja, joten selvitys oli perusteltua tehdä kaavoituksen lähtötiedoksi.

Kangasalan kaupunki tilasi Ruutana–Tarastenjärvi–Asema-osayleiskaavan (kaava 26) tummaverkkoperhos- ja sudenkorentoselvityksen Ympäristösuunnittelu Enviro Oy:ltä. Työn ovat tehneet biologi, FM Marko Vauhkonen ja erityisasiantuntija Jari Kaitila.

2 AINEISTO JA MENETELMÄT

2.1 Selvitysalueet

Tummaverkkoperhonen

Pirkanmaan ELY-keskus on selvittänyt aiemmin Ruutanan alueen niittyjä tummaverkkoperhoselle soveltuvina elinympäristöinä. Vuoden 2010 selvityksessä (Pitkänen 2010) todettiin yksi lajin elinympäristö perustuen vuoden 1999 havaintoon sekä kahdeksan muuta potentiaalista niittyä, joilta ei kuitenkaan löytynyt tummaverkkoperhosia. Potentiaalisista niityistä kaksi luokiteltiin hoitoluokkaan 4, eli niityillä ei nähty kiireellistä hoitotarvetta. Muiden niittyjen kunnostusta ei pidetty enää perusteltuna, koska elinvoimaiset perhosesiintymät sijaitsivat liian kaukana.

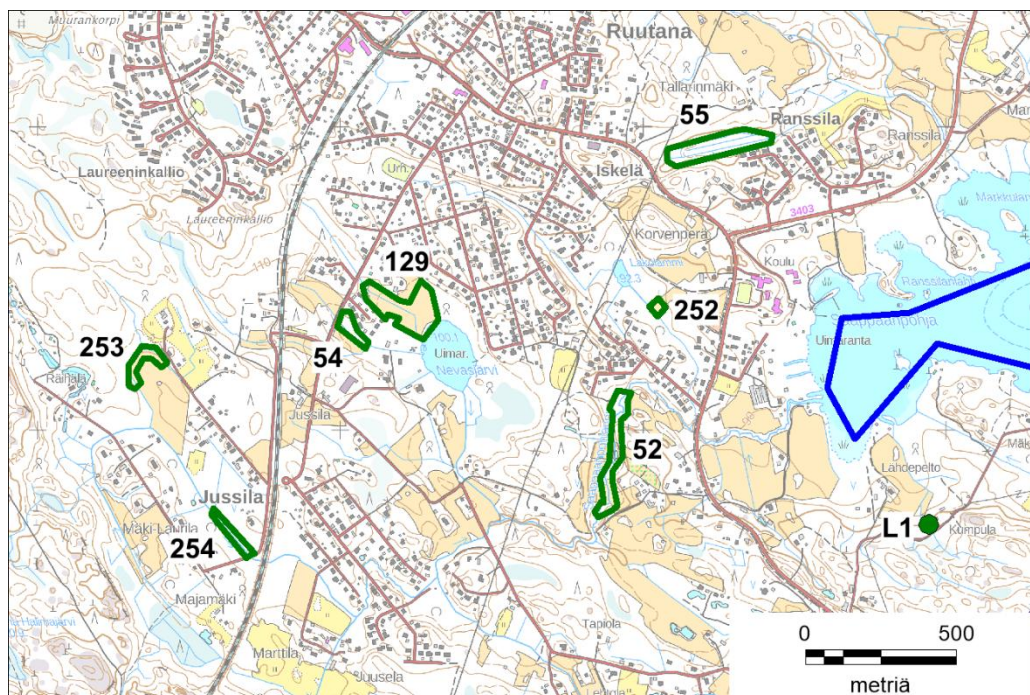
Myöhemmissä selvityksissä vuosina 2015 (Nuottajärvi 2015) ja 2018 (Pihlaja 2018) kartoitettiin uudelleen Siperiantien varrella sijaitseva niitty, joka on lähimpänä Tampereen tummaverkkoperhosesiintymiä. Lajia ei havaittu kumpanakaan vuotena ja niityn todettiin muuttuneen lajille sopimattomaksi. Vuonna 2022 Helmi-hankkeen yhteydessä tarkasteltiin vain vuoden 1999 havaintopaikkaa, mutta havaintoja tummaverkkoperhosesta ei tehty (tieto Pirkanmaan ELY-keskus).

Viimeisimmät Ruutanan alueen tummaverkkoperhoseselvitykset ovat olleet hajanaisia, eikä maastotöitä ole aina osattu ajoittaa lajin lentokauden kannalta oikein. Tästä syystä nyt tehty selvitys keskittyi niihin tummaverkkoperhoselle potentiaalisiiin alueisiin, joiden tilanne on jäänyt epäselväksi tai joiden tiedot ovat vanhen-

tuneita. Näiden niittyjen tilanne haluttiin tarkistaa uudelleen tummaverkkoperhosen lentoaikaan, jotta saataisiin ajantasainen kuva lajin esiintymisestä ja sille soveltuvista elinympäristöistä.

Jyväskylätien pohjoispuolella sijaitsevat alueet rajattiin selvityksen ulkopuolelle, koska niiden ei enää katsota olevan potentiaalisia tummaverkkoperhosen elinympäristöjä aiempien inventointien perusteella.

Vuoden 2024 tummaverkkoperhosselvitys käsitti seitsemän niittykohdetta, joiden sijainti ilmenee kuvasta 1. Lisäksi inventoitiin lisätyönä yleisöilmoitus mahdollisesta tummaverkkoperhosen havaintopaikasta Ruutanan taajama-alueen kaakkoisosasta, Lahdensivuntien varrelta (kuva 1).

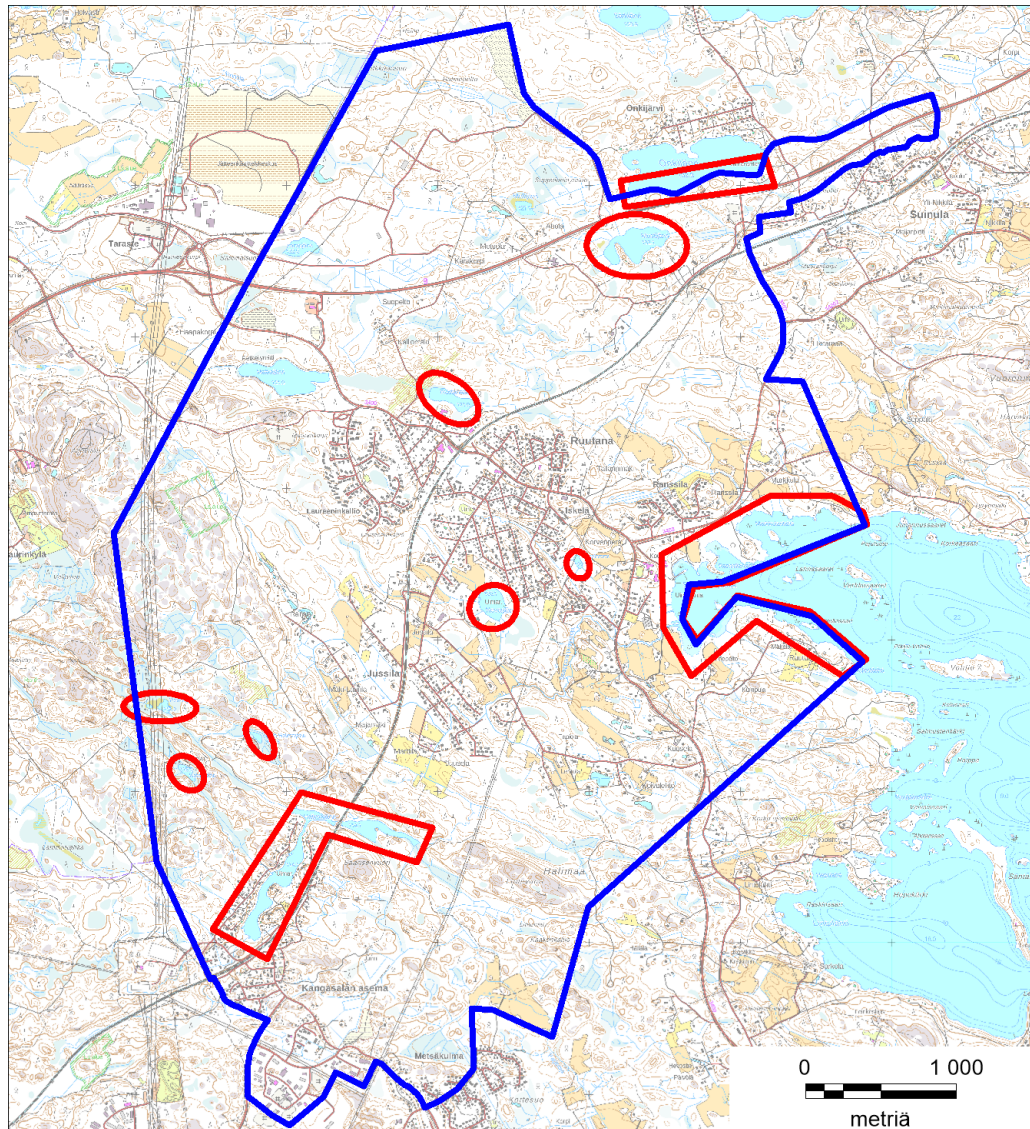
Kuva 1. Tummaverkkoperhosselvityksen tutkimusalueet (rajaus vihreällä viivalla). Kohteiden numerointi on Pitkäsen (2010) raportin mukainen. Lisätyönä tarkastettu yleisöhavainto (L1) on merkitty vihreällä ympyrällä. Kartan oikeassa reunassa näkyy osayleiskaava-alueen rajaa (sininen viiva).

Sudenkorennot

Luontodirektiivin liitteen IV(a) lajeihin kuuluvien sudenkorentojen osalta on Tarasten kiertotalousalueen selvityksen (Pihlaja 2018) osana kartoitettu Matkajärvi, Tarasjärvi ja Mellijärvi sekä sen länsipuoliset nimettömät lammet ja kosteikko-kuopat. Inventoinnissa tavattiin ainoastaan lummelampikorentoa ja sitäkin vain Matkajärvellä. Jo kartoitettu Matkajärvi rajattiin pois vuoden 2024 selvityksestä.

Vuoden 2024 sudenkorentoselvitykseen sisällytettiin ne vesialueet, joita ei ole aiemmin kartoitettu kaupungin toimesta ja jotka voivat olla potentiaalisia direktii-

vilajien esiintymisalueita. Selvitysalueeseen valittiin seuraavat kohteet: Ruutana-järvi, Mustijärvi, Onkijärven eteläranta, Vesijärven Saappaanpohja, Nevasjärvi, Halimajärvi, Lakolammi, Vähä-Halimajärvi, Porrassjärvi ja Katajajärvi. Sudenkorentoselvityksen kohteena olleet kymmenen vesistöä tai vesistön osaa ilmenevät kuvasta 2.

Kuva 2. Sudenkorentoselvityksen kohdealueet (rajaus punaisella viivalla).

2.2 Lähtöaineisto

Lähtöaineistona olivat käytettävissä Tarasten kiertotalousalueen luontoselvitykset 2018–2019 -raportti (Väyrynen 2019) ja sen liitteenä oleva Tarasten alueen sudenkorento- ja tummaverkkoperhosselvitys (Pihlaja 2018) sekä yhteenvetoraportti Pirkanmaan tummaverkkoperhosniityt vuonna 2010 (Pitkänen 2010).

Inventoiduista perhoskohteista käytetään jäljempänä Pitkäs en (2010) raportin mukaista numerointia.

Ennen selvityksen maastotöitä tarkastettiin kohdelajien havaintotiedot Suomen Lajitietokeskuksesta (www.laji.fi). Kaava-alueen länsirajan läheisyydessä sijaitsevalta Matkajärveltä on ilmoitettu havainto kymmenistä sirolampikorenoista heinäkuussa 2020. Lisäksi Pihlajan (2018) raportissa kerrotaan samalla kohteella tavatun yli 40 yksilöä lummelampikorentoa kesä–heinäkuussa 2018. Matkajärvi ei kuulu tämän työn selvityskohteisiin.

2.3 Maastotyöt

Tummaverkkoperhonen

Tummaverkkoperhosen (*Melitaea diamina*) esiintyminen Suomessa on painottunut Tampereen ympäristöön sekä laajemmalle alueelle Porin ja Kristiinankaupungin väliselle rannikkokaistaleelle sekä sen läheiselle sisämaa-alueelle. Sen lisäksi lajista on jonkin verran vanhoja havaintoja eteläisen Suomen sisämaasta, viimeksi Kymenlaaksosta nykyisen Kouvolan eteläosasta 2000-luvun alkupuolelta.

Tummaverkkoperhonen on yksisukupolvinen laji, jonka aikuisia yksilöitä tavataan Suomessa keskimäärin kesäkuun puolivälistä heinäkuun alkupuolelle. Lajin toukat elävät pieninä yhdyskuntina tavallisimmin virmajuurilla (*Valeriana* spp.) ja talvehtivat ravintokasvin tyveen kutomassaan seittipesässä keskenkasvuina toukkina.

Ensimmäinen maastokäynti tehtiin 14.6.2024. Maastossa kartoitettiin tummaverkkoperhosen ravintokasvien, ennen kaikkea virmajuurten, esiintymistä selvityskohteilla sekä arvioitiin kohteiden soveltuvuutta tummaverkkoperhosen elinympäristöksi. Virmajuurten esiintymisen (määrä) lisäksi huomioitiin muita soveltuvuuteen vaikuttavia tekijöitä, kuten kohteen ja virmajuurikasvustojen varjostuneisuus.

Lisäksi maastokäynnillä etsittiin ja havainnoitiin tummaverkkoperhosen aikuisia yksilöitä kaikilla selvityskohteilla. Mahdolliset havainnot dokumentoitiin ja kirjattiin ylös sekä paikannettiin. Kohteet, joissa todettiin olevan tummaverkkoperhoselle soveliaista lisääntymisympäristöä, inventoitiin uudelleen 27.6.2024. Näitä olivat elinympäristöt 54, 129 ja 254 (ks. kuva 1). Kohteiden numerointi on Pitkäs en (2010) raportin mukainen.

Ensimmäinen maastokäynti ajoittui hyvin tummaverkkoperhosen lentokauteen, sillä ensimmäisiä lajin aikuisia oli vuonna 2024 tavattu Suomessa jo toukokuun loppun lämpiminä päivinä. Jälkimmäinen maastopäivä osui tummaverkkoperhosen lentoajan loppupuolelle, mutta silloinkin laji oli edelleen tavattavissa. Samana päivänä lajia havaittiin esimerkiksi Satakunnassa useita yksilöitä (Tero Aaltonen, suull. tieto).

Molemmat maastopäivät olivat alkuun aurinkoisia ja lämpötila oli yli +20 °C. Ensimmäisenä päivänä sää muuttui puolipilviseksi ja iltapäivällä tuli myös joitakin sa-

dekuuroja. Sadekuurojen aikana ja pilvisinä hetkinä aikuisten havainnointi oli käytännössä mahdotonta, mutta ravintokasvien etsintää ja elinympäristön muuta arviointia oli silloinkin mahdollista toteuttaa. Jälkimmäisenä maastopäivänä sää pysyi aurinkoisena ja lämpötila kohosi lähelle +25 °C.

Sudenkorennot

Selvitys kohdennettiin seuraaviin EU:n luontodirektiivin liitteen IV(a) lajeihin: täplä- (*Leucorrhinia pectoralis*), siro- (*L. albifrons*) ja lummelampikorento (*L. caudalis*) sekä idänkirsikorento (*Sympecma paedisca*). Selvityskohteilla ei tietävästi esiinny sahalehteä, joten viherukonkorenon inventoimiselle ei arvioitu olevan tarvetta ja kirjojokikorento on virtavesilaji, jolle järvet ja lammet eivät ole sopivia elinympäristöjä.

Sudenkorennot ovat inventoitavissa parhaiten päälentokautensa aikana. Lumme- ja täplälampikorennolle sopiva selvitysjakso on kesäkuun puolivälistä heinäkuun puoliväliin. Sirolampikorento on hieman myöhäisempi laji ja on inventoitavissa kesäkuun loppupuolelta heinäkuun loppuun. Idänkirsikorento inventoidaan jo toukokuun alussa lajin lisääntymisaikaan (Nieminen & Ahola 2017).

Osayleiskaavan selvityskohteet (kuva 2) inventoitiin kaksi kertaa, 5.5. ja 13.7.2024. Rannat kierrettiin jalkaisin läpi yksityisiä piha-alueita tms. lukuun ottamatta. Aikuisia korentoja havainnoitiin aktiivisesti kiikaria käyttäen, kohdelajien havainnot kirjattiin ylös ja paikannettiin. Inventoinnit tehtiin riittävän hyvissä sääoloissa (toukokuussa aurinkoista, lämpötila päivällä hieman yli +10 °C, poutaa, heikkoa-kohtalaista tuulta; heinäkuussa muuten samanlaista, mutta lämpötila päivällä hieman yli +20 °C ja tuuli hyvin heikkoa).

3 TULOKSET

3.1 Tummaverkkoperhonen

Maastoinventoinneissa ei tehty lainkaan havaintoja tummaverkkoperhosesta. Kahdeksasta selvityskohteesta vain kaksi arvioitiin lajille soveliaaksi ja yksi pieneltä osin soveliaaksi. Loput viisi kohdetta arvioitiin tummaverkkoperhoselle soveltumattomiksi.

Yhteenvedo tummaverkkoperhosselvityksen tuloksista on esitetty taulukossa 1. Jäljempänä esitetään tarkemmat kohdekohtaiset tiedot. Kohteiden numerointi on Pitkäsen (2010) raportin mukainen (ks. kuva 1).

Taulukko 1. Yhteenveto tummaverkkoperhosselvityksen tuloksista.

Kohteen numero	Elinympäristö tummaverkkoperhosen kannalta	Tummaverkkoperhosen esiintymä
52	Ei sovelias	Ei esiinny
54	Sovelas	Ei esiinny
55	Ei sovelias	Ei esiinny
129	Pieneltä osin sovelias	Ei esiinny
252	Ei sovelias	Ei esiinny
253	Ei sovelias	Ei esiinny
254	Sovelas	Ei esiinny
L1 (Kumpula)	Ei sovelias	Ei esiinny

Kohde 52

Elinympäristön arviointi:

Kohde on toinen vuonna Pitkäsen (2010) raportissa hoitoluokkaan 4 (hoidolla ei kiirettä) sijoitetuista kohteista. Tämä tarkoitti, että alueella ei joko ole hoitotarvetta tai että se sijaitsee liian kaukana elinvoimaisista esiintymistä. Kun luokittelun perusteita ei ole raportissa avattu, ei tarkka syy ole tiedossa. Voidaan kuitenkin päätellä, että ehdoista ainakin 'kaukainen sijainti elinvoimaisista esiintymistä' täyttyy.

Nykyisin kohteessa kasvaa hyvin vähän tai ei lainkaan virmajuuria, sillä tarkastuskäynnillä yhtään virmajuurta ei havaittu (kuva 3). Kohde on laaja, joten yksittäisten virmajuurien havaitsematta jääminen on mahdollista, sillä kaikki virmajuuret eivät välttämättä olleet aloittaneet kukintaansa maastokäynnin aikaan. Laajoja, tummaverkkoperhosen esiintymisen kannalta merkityksellisiä virmajuurikasvustoja kohteessa ei kuitenkaan ole. Kohde ei sovellu tummaverkkoperhosen elinympäristöksi.

Tummaverkkoperhosen esiintyminen kohteessa: Lajia ei havaittu.

Kuva 3. Kohde 52 on säilynyt avoimena, mutta virmajuuria ei tavattu.

Kohde 54

Elinympäristön arviointi:

Kohde on varsin pienialainen, mutta vuonna 2010 se oli Ruutanan alueen tutkituista kohteista ainoa, joka arvioitiin tummaverkkoperhosen elinympäristöksi eli ilmeisesti laji tuolloin esiintyi kohteessa (Pitkänen 2010). Toisaalta em. raportissa katsottiin, ettei kohde yksinään voi elättää elinvoimaista tummaverkkoperhospopulaatiota eikä koko Ruutanan alueella sellaista esiinny.

Alueella kasvaa edelleen melko runsaasti virmajuuria, joten ravintokasvin puolesta kohde soveltuisi edelleen tummaverkkoperhosen elinympäristöksi. Kohtalaisen voimakas varjostus heikentää kuitenkin selvästi kohteen laatua (kuva 4). Yksittäisenä kohteena se ei pienen kokonsa vuoksi voi ylläpitää elinvoimaista tummaverkkoperhosen populaatiota.

Tummaverkkoperhosen esiintyminen kohteessa:

Kohteessa ei havaittu yhtään aikuista yksilöä, vaikka se inventoitiin kaksi kertaa soveliaissa olosuhteissa. Kohteessa tuskin on enää lajin esiintymää. Koska kohde oli vuonna 2010 Ruutanan alueella ainoa, missä lajin esiintyminen onnistuttiin varmentamaan, ei ole erityisen yllättävää, että eristynyt ja pienialainen esiintymä on sittemmin hävinnyt – varsinkin, kun sen laatu on heikentynyt ainakin varjostuksen vuoksi.

Kuva 4. Kohteella 54 kasvoi edelleen melko runsaasti virmajuuria, mutta kasvustot olivat varjostuneita.

Kohde 55

Elinympäristön arviointi:

Pitkäsen (2010) raportissa kohteen hoitamista ei katsottu tarpeelliseksi ilmeisesti siksi, että alue sijaitsi kaukana elinvoimaisista esiintymistä.

Nykyisellään kohde on pahoin umpeenkasvanut ja eikä siellä havaittu lainkaan virmajuuria (kuva 5). Kohde ei sovellu tumma-verkkoperhosen elinympäristöksi.

Tumma-verkkoperhosen esiintyminen kohteessa: Lajia ei havaittu.

Kuva 5. Kohde 55 on pahoin umpeenkasvanut ja avoimilla osilla vallitsee mesiangervo.

Kohde 129

Elinympäristön arviointi:

Pitkäsen (2010) raportissa kohteen hoitamista ei katsottu tarpeelliseksi ilmeisesti siksi, että alue sijaitisi kaukana elinvoimaisista esiintymistä.

Nykyisin kohteessa on yksi melko suuri virmajuurikasvusto sen länsikulmassa, mutta muutoin kohteessa kasvaa hyvin vähän tai ei lainkaan virmajuuria (kuva 6). Kohde on laaja, joten yksittäisten virmajuurien havaitsematta jääminen on mahdollista, sillä kaikki virmajuuret eivät välttämättä olleet aloittaneet kukintaansa maastokäynnin aikaan. Länsikulman lisäksi muita laajoja, tummaverkkoperhosen esiintymisen kannalta merkityksellisiä virmajuurikasvustoja kohteessa ei todennäköisesti ole. Länsikulman kasvusto voidaan arvioida tummaverkkoperhoselle soveliaaksi elinympäristöksi, mitä tukee sen sijainti lähellä kohdetta 54. Muilta osin kohteessa ei ole tummaverkkoperhosen elinympäristöksi soveliaasta aluetta.

Tummaverkkoperhosen esiintyminen kohteessa:

Lajia ei havaittu. Kohteelle tehtiin kaksi maastokäyntiä hyvissä olosuhteissa. Jälkimmäisellä käynnillä tarkastettiin vain länsikulman virmajuurikasvusto lähiympäristöineen.

Kuva 6. Kohteen 129 länsikulmassa kasvaa virmajuurta.

Kohde 252

Elinympäristön arviointi:

Pitkäsen (2010) raportissa kohteen hoitamista ei katsottu tarpeelliseksi ilmeisesti siksi, että alue sijaitisi kaukana elinvoimaisista esiintymistä.

Nykyisellään tämä pienialainen kohde (kuva 7) on lähinnä koiranputkea, korkeita heiniä, leinikkejä yms. kasvavaa niittyä, jonka valtaosan reunat ovat voimakkaasti pensoittuneet. Kohteessa ei havaittu lainkaan virmajuuria eikä se sovellu tummaverkkoperhosen elinympäristöksi.

Tummaverkkoperhosen esiintyminen kohteessa: Lajia ei havaittu.

Kuva 7. Niittyä kohteella 252.

Kohde 253

Elinympäristön arviointi:

Pitkäsen (2010) raportissa kohteen hoitamista ei katsottu tarpeelliseksi ilmeisesti siksi, että alue sijaitisi kaukana elinvoimaisista esiintymistä.

Nykyisellään kohteen pääosa on voimakkaasti laidunnettua aluetta (kuva 8). Ainoastaan alueen koillisosan kohdalla laitumen ulkopuolella on jonkin verran korkeampaa kasvillisuutta, jonka joukossa todettiin noin 10 yksilöä virmajuurta. Kohdetta ei voi pitää tummaverkkoperhoselle soveltuvana elinympäristönä.

Tummaverkkoperhosen esiintyminen kohteessa: Lajia ei havaittu.

Kuva 8. Kohde 253 on pääosin laidunta.

Kohde 254

Elinympäristön arviointi:

Pitkäsen (2010) raportissa kohteen hoitamista ei katsottu tarpeelliseksi ilmeisesti siksi, että alue sijaitisi kaukana elinvoimaisista esiintymistä.

Nykyisellään kohde on tummaverkkoperhosen elinympäristönä yksi Ruutanan alueen laadukkaimmista, ellei peräti laadukkain. Alueen läpi kulkevan valtaojan molemmilla puolilla (varsinkin kaakkoispuolella), on useita laajahkoja virmajuurikasvustoja, jotka eivät ole liian varjostuneita (kuva 9).

Tummaverkkoperhosen esiintyminen kohteessa:

Lajia ei havaittu. Ensimmäisen maastokäynnin aikaan sää oli varsin huono lajin inventointiin, mutta jälkimmäinen inventointi tehtiin hyvissä olosuhteissa niin, että kohde tarkastettiin kahdesti (käyntien väliaikaa runsas tunti).

Kuva 9. Kukkiva virmajuurikasvusto kohteella 254.

Kohde L1 (Kumpula)

Elinympäristön arviointi:

Kohde ei sisälly Pitkäsen (2010) raporttiin. Se inventoitiin lisätyönä Kangasalan kaupungille tulleen ilmoituksen perusteella. Ilmoituksen mukaan kiinteistön omistaja olisi tunnistanut pihan alueella tummaverkkoperhosen. Rehevällä kosteapohjaisella alueella ja muuallakin pihassa kerrottiin kasvavan runsaasti rohtovirmajuurta.

Kohteessa kartoitettiin havaintopisteen läheiset tievarret, sen luoteispuoleinen niittyalue, pohjois- ja koillispuoleinen metsäalue sekä Saappaanpohja-nimisen lahden ranta-alueet näiltä kohdin. Alueella ei havaittu lainkaan virmajuuria. Niityllä ja metsäalueella kasvoi runsaasti mm. koiran- ja vuohenputkea sekä mesiangervoa (kuva 10). On hyvin mahdollista, että jotain näistä on tunnistettu virheellisesti virmajuureksi. Molempien maastokäyntien yhteydessä yritettiin tavoittaa havainnon ilmoittanutta henkilöä puhelimitse, mutta häneen ei saatu yhteyttä. Kohteen ei arvioitu soveltuvan tummaverkkoperhosen elinympäristöksi.

Tummaverkkoperhosen esiintyminen kohteessa:

Lajia ei havaittu. On ilmeistä, että ilmoitettu tummaverkkoperhoshavainto koskee jotain muuta lajia.

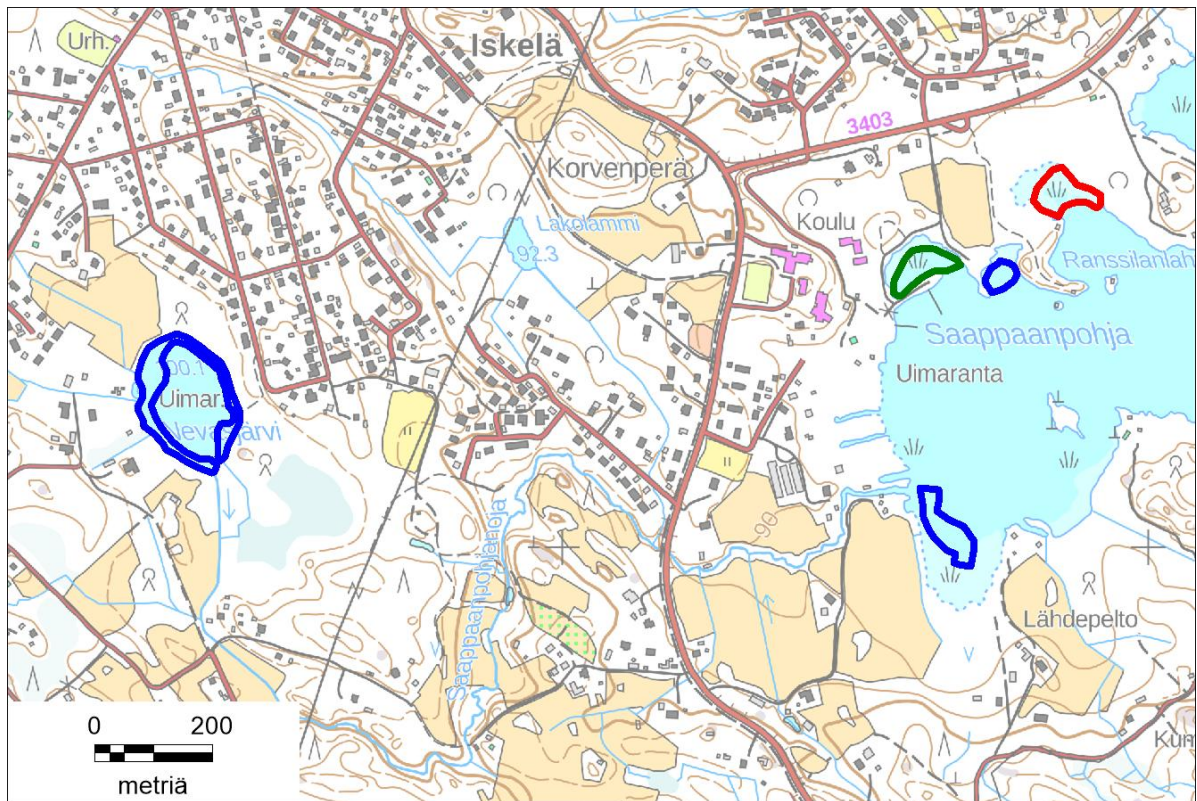
Kuva 10. Näkymä vanhalta ajouralta lähellä kohdetta L1 (Kumpula).

3.2 Sudenkorennot

Selvityksessä ei tehty havaintoja idänkirsikorennosta. Edelleen sisämaahan levi-
täytyvä idänkirsikorento on vielä Tampereen seudulla melko harvinainen laji ja
puuttuu monilta sille hyvin soveltuvilta paikoilta.

Täplälampikorento ja lummelampikorento sen sijaan ovat sopivissa vesistöissä
melko tavallisia lajeja Tampereen seudulla ja molempia lajeja tavattiin myös tässä
selvityksessä.

Täplälampikorentoa tavattiin Ranssilanlahdessa. Lajin lisääntymispaikka on rajattu
Niemisen & Aholan (2017) ohjeen mukaisesti ja se ilmenee kuvasta 11. Ranssilan-
lahdessa havaittiin täplälampikorentoja noin 20 koirasta ja kaksi naarasta.

Kuva 11. Selvityksessä todettu täplälampikorenon lisääntymispaikka on rajattu punaisella viivalla ja lummelampikorenon todetut lisääntymispaikat sinisellä viivalla. Täplä- ja lummelampikorenonlle potentiaalinen lisääntymisympäristö on rajattu vihreällä viivalla.

Lummelampikorentoa tavattiin kahdella alueella Saappaanpohja-nimisen lahden rannoilla. Lajin lisääntymispaikat on rajattu Niemisen & Aholan (2017) ohjeen mukaisesti ja ne ilmenevät kuvasta 11.

Saappaanpohjan pohjoisrannalla kahden niemen välisessä nimettömässä pienessä lahdessa (ks. kansikuva) havaittiin lummelampikorentoja yli 10 yksilöä. Lisäksi kohteen länsipuolella venesataman vieressä havaittiin yksi lummelampikorento, mutta yksittäishavainnon perusteella ei rajattu lajin lisääntymispaikkaa. Venesataman viereinen lahti (ks. kuva 11) on potentiaalista lisääntymisympäristöä lumme- ja täplälampikorenonlle.

Lummelampikorenon runsaampi esiintymä todettiin Saappaanpohjan etelärannalla (kuva 11). Paikalla havaittiin 100–150 lajin yksilöä.

Lummelampikorenon esiintymä todettiin lisäksi pienellä Nevasjärvellä (kuva 11). Kelluslehtiset muodostavat lähes yhtenäisen kasvuston järven ympäri sen rantojen läheisyydessä (kuva 12). Lummelampikorentoja laskettiin yli 80 yksilöä, joista pääosa oli reviiriään vartioivia koiraita.

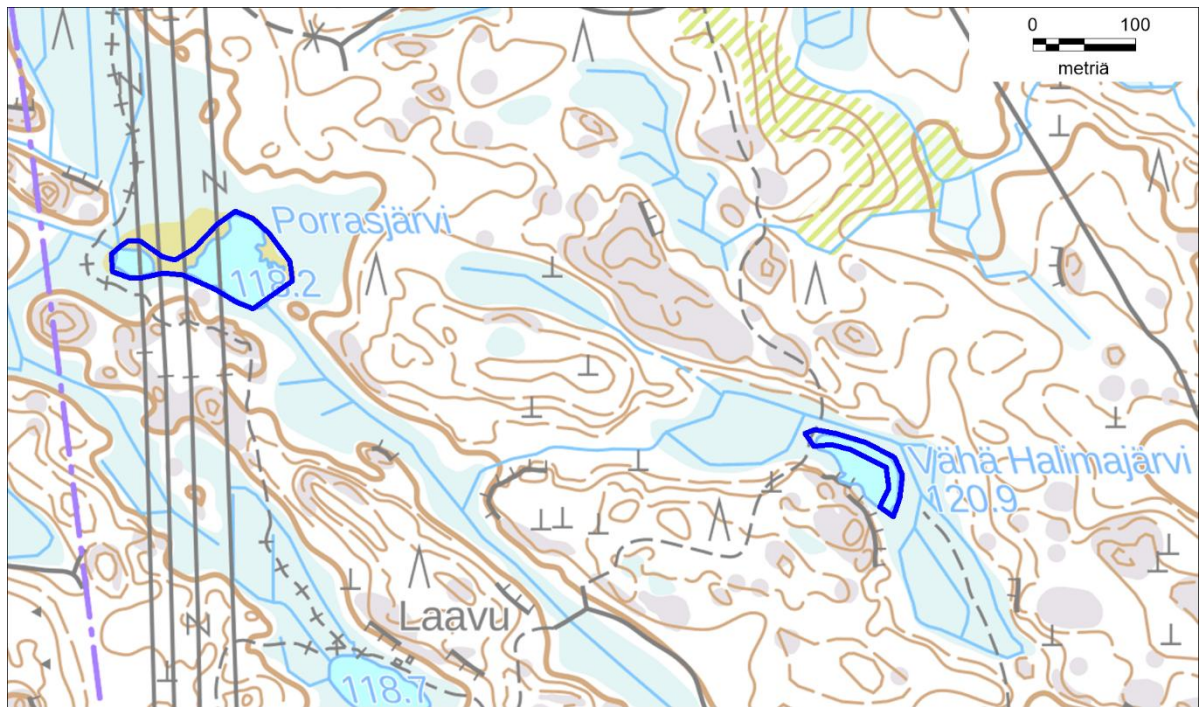

Kuva 12. Nevasjärven ulpukkavaltainen kelluslehtisvyöhyke on lummelampikorenon elinympäristöä.

Sirolampikorenon elinympäristöt ovat tyypillisesti pieniä suorantaisia lampia tai järviä, joskus suurempien järvien lahtia. Tässä selvityksessä lajia tavattiin Porrassjärvellä (kuva 14) ja Vähä-Halimajärvellä. Lajin lisääntymispaikat on rajattu Niemisen & Aholan (2017) ohjeen mukaisesti ja ne ilmenevät kuvasta 13.

Molemmat sirolampikorenon esiintymät olivat ilmeisen niukkoja. Porrassjärvellä havaittiin lajin yksilöitä seitsemän ja Vähä-Halimajärvellä noin viisi.

Muilla sudenkorentoselvityksen kohteilla (ks. kuva 2) ei havaittu täplä-, lumme- tai sirolampikorentoja, eikä näillä järvillä tai lammilla arvioitu olevan lampikorentolajeille hyvin soveltuvia lisääntymisympäristöjä. Rantojen ja matalien vesialueiden soveltuvat kasvillisuusvyöhykkeet joko puuttuvat tai ovat lajien esiintymisen kannalta liian pienialaisia. Vain Halimajärvellä ja Onkijärvellä kelluslehtiskasvustoja on hieman laajemmin. On mahdollista, että lummelampikorento voi levitä näille kohteille, jos kasvustot runsastuvat tulevaisuudessa.

Kuva 13. Selvityksessä todetut sirolampikorenon lisääntymispaikat on rajattu sinisellä viivalla.

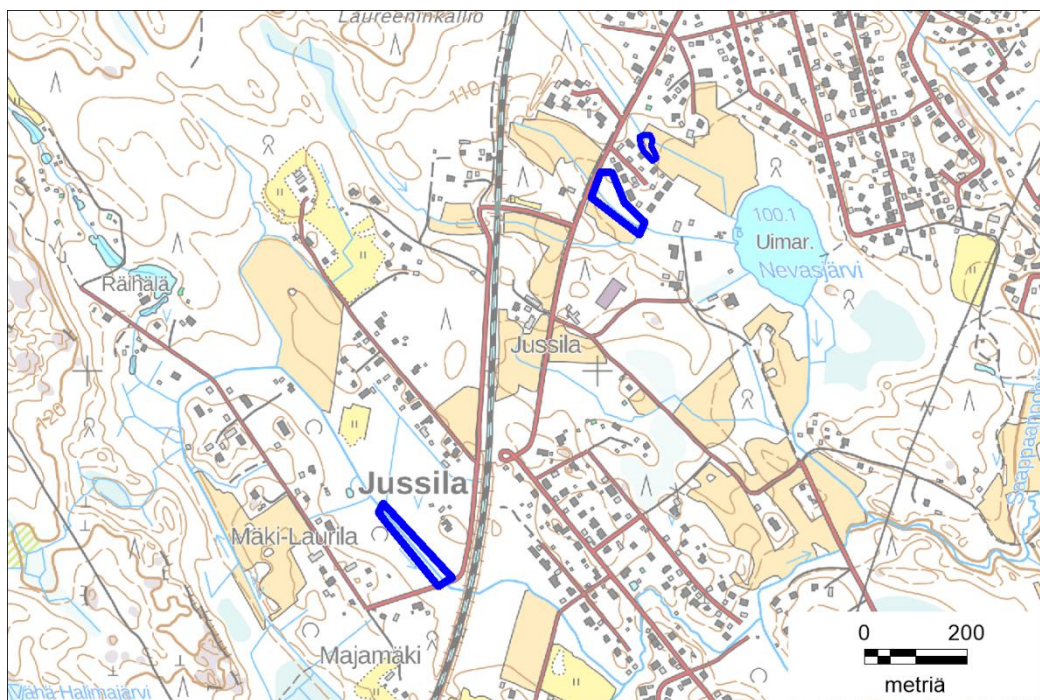

Kuva 14. Sirolampikorento esiintyy suorantaisella Porrasjärvellä.

4 JOHTOPÄÄTÖKSET JA SUOSITUKSET

Pitkäsen (2010) raportissa arvioitiin, ettei Ruutanan alueella enää ollut elinvoimaista tummaverkkoperhosen populaatiota. Tuolloin kylän alueella todettiin olevan yksi tummaverkkoperhosen elinympäristö sekä kahdeksan kohdetta, jotka olivat tummaverkkoperhoselle potentiaalista lisääntymisympäristöä.

Kesän 2024 selvityksessä ei tehty havaintoja tummaverkkoperhosesta. Lajille soveliaita lisääntymisympäristöjä arvioitiin olevan jäljellä enää kolme, joista yksi vain pieneltä osin (kuva 15). Tilanne tummaverkkoperhosen kannalta on siis selvästi huonompi kuin 15 vuotta sitten ja on perusteltua olettaa, että laji on todennäköisesti hävinnyt Ruutanan taajama-alueelta.

Kuva 15. Tummaverkkoperhoselle nykyisin soveltuvat elinympäristöt on rajattu sinisellä viivalla.

Selvityskohteiden laatua tummaverkkoperhosen mahdollisina elinympäristöinä voitaisiin parantaa hoito- ja ennallistamistoimilla. Tätä ei kuitenkaan katsottu perustelluksi suositella, sillä tarvittavat toimenpiteet vaatisivat erittäin suurta panostusta. Lisäksi tummaverkkoperhosen omatoiminen leviäminen kunnostetuille alueille olisi epätodennäköistä, koska riittävän läheltä ei ole tiedossa lajin asuttamia elinympäristöjä.

Täplä-, lumme- ja sirolampikorento ovat EU:n luontodirektiivin liitteessä IV(a) mainittuja lajeja. Niitä koskee luonnonsuojelulain 78 § 2 mom:n mukainen lisääntymis- tai levähdyspaikkojen hävittämisen ja heikentämiskielto. Kesän 2024 selvityksen perusteella kaikki kolme lajia esiintyvät Ruutana–Tarastenjärvi–Asema-osayleiskaava-alueella.

Täplä- ja lummelampikorentoa uhkaavia tekijöitä ovat vesialueiden umpeenkasvu sekä ylirehevoitymisen aiheuttamat happikadot ja kasvillisuuden väheneminen. Umpeenkasvu koskee toisaalta vesialuetta ja toisaalta esimerkiksi ojituksen aiheuttamaa rannan puuston runsastumista. Varjostava puusto varsinkin etelän puoleisella rannalla tekee pienistä kohteista lajille sopimattoman. Ylirehevillä kohteilla laji pärjää paremmin niillä vesialueilla, jotka ovat vesi- ja rantakasvillisuuden erottamia päävesialtaasta. Tällöin veden ravinteita suodattuu kasvillisuuteen. (lainattu muokaten julkaisusta Nieminen & Ahola 2017)

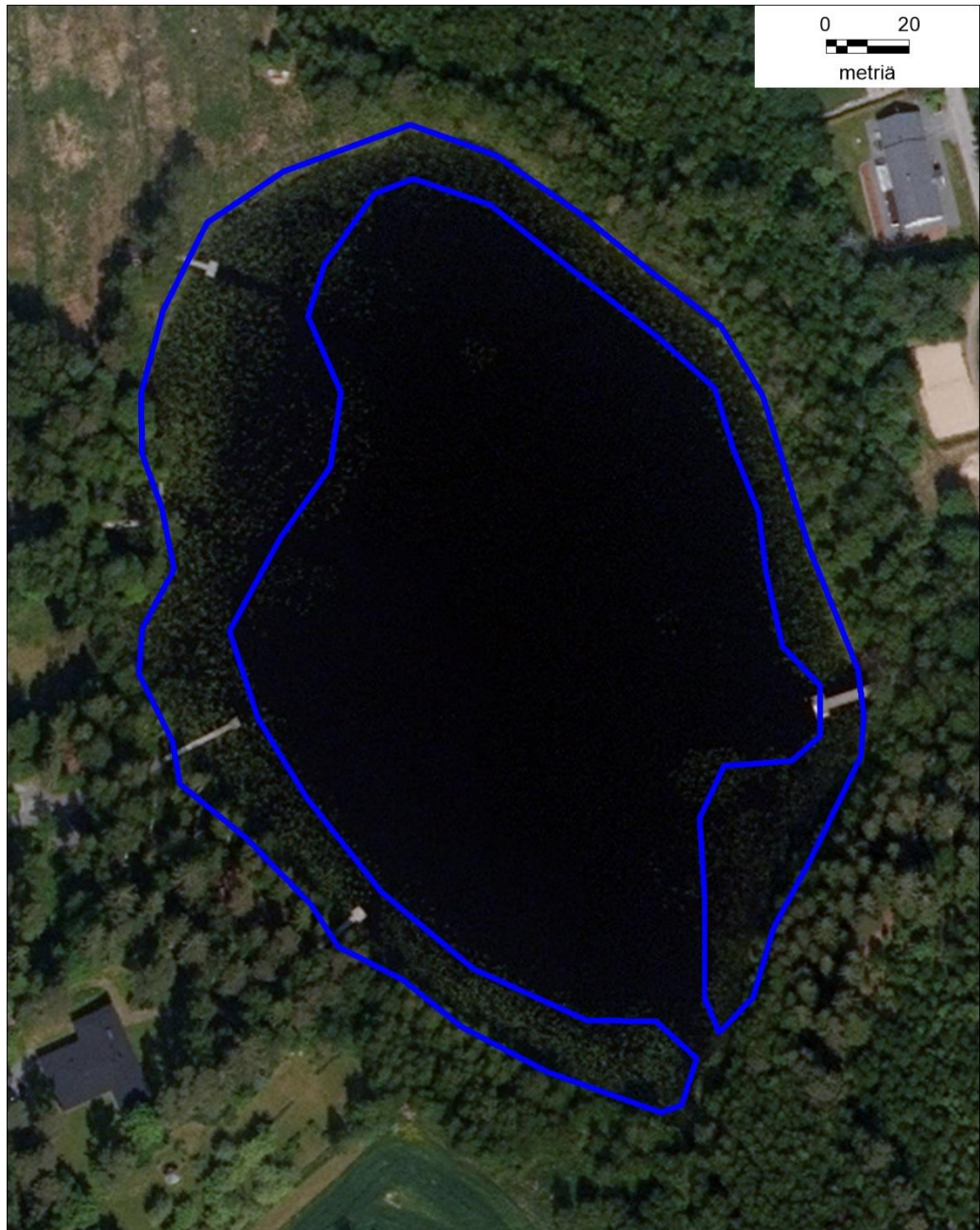
Aikuiset täplä- ja lummelampikorennot suojautuvat yöllä ja pilvisen sään aikana vesialuetta ympäröivän puuston ja muun korkeamman kasvillisuuden sekaan. Todennäköisesti tärkeimmät tekijät levähdyspaikoilla ovat paikan tuulensuojaisuus ja ympärillä oleva suojaava metsä. Täplälampikorennon yöpymiskäyttäytymistä, kuten lajin suosimia ympäristötyyppejä ja yöpymisalueen laajuutta, ei ole selvitetty Suomessa tarkemmin. Lajin ekologia ja elinympäristövaatimukset tunnetaan puutteellisesti. Naaraat ja nuoret koiraat ruokailevat kauempana avoveden reunasta luhdilla, niityillä, pellonreunoilla ja metsäaukioilla sekä erilaisilla lisääntymispaikan läheisillä pienillä runsaskasvustoisilla kosteikoilla. (lainattu muokaten julkaisusta Nieminen & Ahola 2017)

Lampikorentolajien rajatut lisääntymispaikat (kuvat 11 ja 13) voidaan osoittaa osayleiskaavassa soveltuvalla merkinnällä ja siihen liittyvällä kaavamääräyksellä, joka kieltää niiden hävittämisen tai heikentämisen. Määräyksessä on syytä viitata luonnonsuojelulain 78 §:ään. Hävittäviä tai heikentäviä toimenpiteitä voivat olla esim. laiturin tai venerannan sijoittaminen tai muu rakentaminen rajatulla alueella tai sen välittömässä läheisyydessä, ruoppaamiset ja täytöt, vesikasvillisuuden niitot tai muu kohteen ekologista tilaa muuttava toimenpide. Pirkanmaan ELY-keskus voi myöntää luvan poiketa em. hävittämisen- ja heikentämiskiellosta luonnonsuojelulain 83 §:ssä luetelluin perustein.

Kuvaan 11 vihreällä rajattu venesataman viereinen lahti ei ole lampikorentojen lisääntymispaikka, joten edellä esitetty ei koske tätä kohdetta. Vihreällä viivalla rajattu alue on täplä- ja lummelampikorennonle potentiaalista lisääntymisympäristöä ja on mahdollista, että toinen tai molemmat lajeista leviävät alueelle tulevaisuudessa. Kohdetta ei ole perusteltua osoittaa kaavakartassa kuten lampikorentojen lisääntymispaikkoja. Venesataman viereinen lahti suositellaan kuitenkin säilytettäväksi nykytilassaan. Jos vesialueelle suunnitellaan kohteen tilaa muuttavia toimenpiteitä, tulee ennen niiden toteuttamista tehdä sudenkorentoselvityksen päivitys.

Sudenkorentojen levähdyspaikat eivät ole yksiselitteisesti määritettävissä ja rajattavissa. Levähdyspaikka sisältää lisääntymispaikan lisäksi vesialuetta ympäröivän suojaavan kasvillisuuden, jonka sekaan korennot suojautuvat yöllä ja pilvisen sään aikana (Nieminen & Ahola 2017). Rannalla tulisi säilyttää nykyisen kaltaiset luonnonolot ja kasvillisuus lisääntymispaikkaan rajautuvalla 10–20 metriä leveällä vyöhykkeellä. Puiden ja pensaiden varovainen harventaminen ko. vyöhykkeellä on kuitenkin mahdollista, sillä liiallinen varjostus on sudenkorennoille haitallista.

Kuvissa 16–19 näkyvät täplä- ja lummelampikorenon todettujen lisääntymispaikkojen ja potentiaalisen lisääntymisympäristön rajaukset ilmakuva pohjalla. Ilmakuva voidaan käyttää luonnonolojen ja kasvillisuuden nykytilan dokumenttina. Nevasjärvellä (kuva 16) keskeisintä on säilyttää järveä vyöhykkeenä kiertävä kelluslehtiskasvillisuus. Järven etelä- ja itärannan puustoa voidaan harventaa, sillä puuston kasvu voi varjostaa vesialuetta liiallisesti. Harvennus ei saa olla niin voimakasta, ettei puusto enää toimisi tuulensuojana.

Kuva 16. Lummelampikorenon lisääntymispaikka Nevasjärvellä.

Saappaanpohja-nimisen lahden luoteisin osa (venepaikkojen ja tekoniemen pohjoispuolinen pieni lahdeke; ks. kuva 17) on lumme- ja täplälampikorennolle soveltuva elinympäristöä. Alueen inventoinnissa havaittiin vain yksi lummelampikorento, minkä vuoksi sitä ei rajattu lajin lisääntymispaikaksi. On kuitenkin mahdollista, että lumme- tai täplälampikorento voi levittäytyä kohteelle tulevaisuudessa. Lampikorentojen esiintyminen on syytä inventoida paikalla uudestaan, jos alueille suunnitellaan rantojen luonnontilaa ja kasvillisuutta muuttavaa maankäyttöä tai vesialueen ruoppausta, vesikasvillisuuden niittoa tms. Kuvassa 17 näkyvää, potentiaalisen alueen länsi- ja itäpäissä kasvavaa puustoa ei tulisi harventaa. Rajauksen keskiosan ranta voidaan säilyttää nykytilan mukaisesti avoimena, niin että pohjoispuoliselta kulkuväylältä on näkymä järvelle.

Kuvassa 17 näkyvällä lummelampikorenon lisääntymispaikalla on säilytettävä kelluslehtiskasvillisuus. Rantapuuston harventaminen ei ole perusteltua, sillä se toimii tuulensuojana ja kohde saa riittävästi valoa nykytilassaan. Sama pätee kuvan 18 kohteeseen Ranssilanlahden pohjukassa.

Kuvassa 19 näkyvällä kohteella on säilytettävä kelluslehtiskasvillisuus. Lisäksi suositellaan säilytettäväksi vesikasvillisuuteen rajautuva luhta sekä länsipuolinen pelonreunapuusto, joka toimii tärkeänä tuulensuojana.

Kuva 17. Lummelampikorenon lisääntymispaikka (sininen viiva) sekä täplä- ja lummelampikorennolle potentiaalinen lisääntymisympäristö (vihreä viiva) Saappaanpohjassa.

Kuva 18. Täplälampikorenon lisääntymispaikka (punainen viiva) Ranssilanlahdessa.

Kuva 19. Lummelampikorenon lisääntymispaikka (sininen viiva) Saappaanpohjan etelärannalla.

5 LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

- Hyvärinen, E., Juslén, A., Kemppainen, E., Uddström, A. & Liukko, U.-M. (toim.) 2019: Suomen lajien uhanalaisuus – Punainen kirja 2019. – Ympäristöministeriö ja Suomen ympäristökeskus, Helsinki. 704 s.
- Mäkelä, K. & Salo, P. 2024: Luontoselvitykset ja luontovaikutusten arviointi. Opas tekijälle, tilaajalle ja viranomaiselle. 2. korj. p. – Suomen ympäristökeskuksen raportteja 43/2023:1–374.
- Nieminen, M. & Ahola, A. (toim.) 2017: Euroopan unionin luontodirektiivin liitteen IV lajien (pl. lepakot) esittelyt. – Suomen ympäristö 1/2017:1–278.
- Nuottajärvi, M. 2015: Tarastenjärven asemakaava. Luontoselvitys. – FCG Suunnittelu ja Tekniikka Oy. 16 s. + karttaliite.
- Pihlaja, T. 2018: Tarasten alueen sudenkorento- ja tummaverkkoperhosselvitys. – Latvasilmu osk. 8 s.
- Pitkänen, M.-L. 2010: Pirkanmaan tummaverkkoperhosniityt vuonna 2010. Yhteenvetoraportti 12.11.2010. – Pirkanmaan ELY-keskus. 37 s. + liitteet.
- Sierla, L., Lammi, E., Mannila, J. & Nironen, M. 2004: Direktiivilajien huomioon ottaminen suunnittelussa. – Suomen ympäristö 742:1–113.
- Väyrynen, T. 2019: Tarasten kiertotalousalueen luontoselvitykset 2018–2019. – Envineer Oy. 19 s. + liitteet.